

В статтє охарактеризован процесс проникновения крестоносцев в Центрально-Восточную Европу, проанализированы исторические обстоятельства возникновения Добжиньского ордена крестоносцев, его отношения с польскими и русскими князьями, руссами, литовцами.

Ключевые слова: крестоносцы, рыцари, мазовецкие князья, русские князья, Добжиньский орден, Дорогочин.

Отримано: 14.09.2011

УДК 94(477.8)“12”

Леонтий Войтович
(Львів)

ЧИ БУВ ГАЛИЦЬКИМ КНЯЗЕМ ШВАРН ДАНИЛОВИЧ?

Стаття присвячена одній з найбільш дискусійних проблем історії Галицько-Волинської держави середини другої половини 1260-х рр. Обґрунтовується вірність давньої версії М. Грушевського, що після смерті короля Данила Романовича Галицьке князівство залишилося за його старшим сином Левом Даниловичем.

Ключові слова: Лев Данилович, Шварн Данилович, Галицьке князівство, Данило Романович, Василько Романович.

Останні роки правління короля Данила Романовича (1258-1264), його смерть та бурхливий перехідний період 1264-1269 рр. є чи не найбільш дискусійними моментами всієї історії Галицько-Волинської держави¹.

Перші дослідники галицько-волинської історії вважали, що сюзереном Галицько-Волинської держави по смерті короля Данила Романовича став його брат Василько, син Данила Лев зберіг за собою тільки Перемишльське князівство, а інший син – Шварн – Холмське, Галицьке, Белзьке і Червенське князівства². Фактично ці погляди підтримав недавно Даріуш Домбровський³.

За Михайлом Грушевським сюзереном Галицько-Волинської держави став Василько Романович, який тримав свою столицю у Володимирі. Лев Данилович утримував Перемишльське і Галицьке князівства, без Тербоваянського уділу, який, схоже, одержав Мстислав Данилович. А Холмське та Белзьке князівства дістав Шварн Данилович. На думку історика майже відразу між князями розпочалася конфронтація, в якій Василько та Шварн виступили проти Льва Даниловича⁴. Цю версію підтримав Петро Грицак⁵.

Іваном Крип'якевич писав, що Василько Романович тримав Володимир і Берестя, Лев Данилович – Галицьке, Перемишльське і Белзьке князівства, Мстислав Данилович – Луцьке, а Шварн Данилович – Холмське і Дорогичинське⁶. З цим поглядом солідаризується Леонтий Войтович, звернувши увагу, що Слонімське князівство залишилося в руках Василька Романовича, сина Романа Даниловича⁷, а також Михайло Кучинко⁸.

Володимир Пашуто наголошує, що сюзереном Галицько-Волинської держави став Шварн Данилович, до володінь якого входи-

ли Галич, Холм, Белз, Дорогичин і Чорну Русь. Василько Романович зберіг Володимир та Слонім. Лев Данилович отримав Перемишль і Львів, а Мстислав – Луцьк⁹. Аналогічну позицію займають Микола Котляр¹⁰, Ярослав Ісаєвич¹¹ та Дмитро Александров¹².

Проте, питання, хто ж все-таки отримав найпрестижніше з князівств – Галицьке – залишається актуальним і потребує ґрунтовнішого дослідження.

Звернемося до аналізу ситуації останніх років панування короля Данила Романовича. Війна з Золотою Ордою у 1258-1260 рр. завершилася поразкою короля Данила Романовича. Хану Берке вдалося порівняно незначними зусиллями відновити панування ординців у Галицько-Волинській державі, полководець хана Бурундай вдалими заходами підірвав обороноздатність Південно-Західної Русі та зумів розірвати політичні союзи з найближчими сусідами. Ординці змусили волинських князів разом з ними підступно атакувати литовські землі, організували велике повстання прусів під проводом Геркуса Мантаса, зв'язавши цим сили Тевтонського Ордену, і жорстоким штурмом та різаниною в Сандомірі нейтралізували польських князів. Ні краківський князь Болеслав Сором'язливий, ні мазовецький князь Земовит не встигли прийти на допомогу Сандомиру. Кампанія була блискавичною і угорці навіть не встигли зібрати війська, поки до них дійшли відомості про дані події і вони роздумували що робити далі – військо Бурундая вже поверталось¹³.

Король Данило Романович не встиг захистити своєї південно-східні кордони низкою потужних фортець з кам'яними стінами та метальною артилерією як це було у Холмі. Зіграла свою роль і політична короткозорість папи Олександра IV, який не зміг оцінити історичної перспективи укладеного союзу, а свою енергію спрямував на другорядні питання прийняття в руських церквах латинської меси замість літургії св. Іоанна Златоустого¹⁴.

Самому королю Данилові Романовичу довелося емігрувати в Угорщину. Його головні міста залишалися безборонними, а союзники паралізованими. Від кінця 1259 – початку 1260 р. і до осені 1262 р. король Данило зникає з сторінок Галицько-Волинського літопису, що виглядає дивно на фоні панегіричного характеру цього літопису. Цей період король провів у своїй останній еміграції¹⁵.

12 червня 1260 р. король Данило взяв участь у битві біля Кресенбруна у Штірії, якою завершилася угорсько-чеська війна за Австрійську спадщину Бабенбергів. Лицарське військо, очолене штірійським маршалом Ульріхом фон Вільдоном, ще до підходу військ короля Пшемисла II Оттокара, розгромило армію короля Бели IV. В цій битві, як довідуємося з листа Пшемисла Оттокара II, "Danielem regem Russiae et filios eius et caeteros Ruthenorum ac Tataros"¹⁶. Ісидор Шараневич¹⁷, Мирон Кордуба¹⁸ та Михайло Грушевський¹⁹ звернули увагу на дещо випадковий характер участі короля Русі у цій битві. На той час він вже не був зацікавлений у змаганні за спадщину за Бабенбергів. І справді, відразу ж після відходу Бурундая, маючи конфронтацію з литовцями, зруйновані міські укріплення і пригнічену атмосферу програної війни, не міг би Данило Романович взяти участь у черговій авантюрі свата, якби обставини не закину-

ли його в Угорщину. В Угорщині для утримання двору та дружини він мусив отримати від Бели IV якесь володіння (подібно до того як його давній суперник князь Ростислав Михайлович отримав князівство в Мачві²⁰), служба з якого і зобов'язала його взяти участь у штірійській кампанії.

Михайло Грушевський також слушно звернув увагу на помилку хроніста Яна Длугоша, який приписав участь в цій битві ще Леву та Роману Даниловичам. Роман на той час вже пішов з життя, Лев Данилович, який виконав умови Бурундая, не мав потреби вдаватися до еміграції. Він залишився в краї, тримаючи Перемишльське, Галицьке та Белзьке князівства. Під Кресенбруном з Данилом могли бути тільки Мстислав та Шварн Даниловичі.

Угорський джерелознавець Густав Венцель вважав, що Данило в цій битві брав участь з власним військом²¹. Напевно король Данило з дружиною виїхав в Угорщину через польські землі. Цікава згадка джерела про татарський загін. Данило Романович одним з перших князів зрозумів, що для звільнення від монгольської зверхності потрібні негайні реформи по створенню сильної сучасної армії, здатної протистояти напасникам²². В ході цих реформ його військо запозичило деякі зразки більш дешевого і ефективного ординського озброєння. Тому його підрозділи могли бути схожими на ординські. За ординців могли бути сприйняті і половецькі воїни, які також могли бути в дружині короля Данила. Самі ж ординці брати участь в цій битві не могли. Король Данило для них був емігрантом, який втік від ханського покарання. Монголи не могли йому пробачити самовільне прийняття королівського титулу та ще й з претензіями на всю Русь. Свого часу Бату ясно дав зрозуміти, що монголи не збираються відновлювати державу Русь і будуть з її князями будувати стосунки вибірково на власний розсуд.

В умовах, коли у 1260 р. розпочалася боротьба за трон великого каана (монгольського імператора) між Хубілаєм та Арик-Бугою, який спробував прогнати з Самарканду, Бухари та Мавераннахра емірів Берке, золотоординський хан не наважився розпочати війну проти Хулагуїдів. Хроніст Рашид ад-Дін згадує про чисельні посольства Берке до Хулагу. Під час переговорів Берке пробував домовитися із суперником, він навіть видав йому оглана Балакана, звинуваченого у чарах проти Хулагу. Однак ілхан стратив Балакана та підступно вбив огланів Кулі і Татара. Берке мусив воювати. Бойові дії розпочалися у 1262 р. і з перервами тривали майже до кінця 60-х років XIII ст. У 1263 р. ціною великих втрат на р. Курі хан Берке завдав поразки Хулагу. За свідченням арабського історика Ібн Василя, стоячи над горами монгольських трупів, Берке з гіркою сказав: "Якщо б ми діяли спільно, то завоювали б весь світ"²³.

Тільки за таких обставин з'явилися сприятливі умови для повернення короля Данила. Восени 1262 р., розгромивши литовців, Василько Романович послав боярина Бориса Ізболка до короля в Угорщину. Данило Романович на той час перебував в Теличі²⁴ (біля Телицького перевалу у верхів'ях Пограду, нині с.Тиліч Криницької гміни Новосандецького повіту у Польщі)²⁵. З тексту літопису видно, що король перебував за межами краю довший час:

“король же баше печалоуѣ ѿ братѣпо великоу и ѿ сновцѣ свонмѣ Володимерѣ зане молодѣ баше”²⁶.

Вже після повернення короля у кінці 1262 р. в Тернаві відбувся княжий снем за участю Данила і Василька Романовичів, Болеслава Сором'язливого, Лева і Шварна Даниловичів та Володимира Васильковича, на якому “положиша радѣ межі собою ѿ землю Роускоюу и Ладьскоу оутвердивъшеса кртмѣ чтнмѣ”²⁷. Це означало закінчення останньої еміграції, остаточне повернення до влади, яку визнали всі його васали, і відновлення стосунків, які були до походу Бурундая.

Схоже, що король Данило Романович все ще зберігав надію в союзі з іншими європейськими християнськими державами відвоювати від монголів землі всієї Русі. Тернавський з'їзд князів також, схоже, торкнувся переділу столів в королівстві, яка привела до подальшої конфронтації між синами Данила Романовича. Найближчий соратник короля Данила в його численних походах його старший син Лев Данилович опинився мало не в опозиції до батька, перші місця поряд з яким зайняли Шварн та Мстислав, які були з ним в еміграції і підтримували його політику²⁸. До неї Лев Данилович, краще поінформований про реальний розвиток ситуації, напевно, ставився з недовірою. З того часу волинські літописці відразу ж починають малювати образ князя Лева як “безчесно го князя”, на що справедливо звернув увагу Маріуш Бартніцький²⁹.

Ризикну припустити, що проти продовження політики звільнення земель Русі з-під ординської опіки виступив також Василько Романович. Король Данило, чий авторитет був незаперечним (повністю погоджуюся з цим висновком Д. Домбровського³⁰), схоже, відреагував відразу різко. Він відібрав у брата Василька Луцьку землю і передав її своєму синові Мстиславові, а від Лева відібрав Галицьку землю, передавши її Шварну. Чи встиг він реалізувати це своє рішення? Завжди слухняний старшому братові Василько Романович його волю виконав. Мстислава Даниловича бачимо у Луцьку, але наймовірно, щоби він отримав цей стіл аж після смерті батька, коли створеною державою був Василько Романович чи котрийсь з Даниловичів. Тим більше, що тримаючи всю Волинську землю та маючи можливість передати її у спадщину єдиному синові Володимиру, Василько Романович за жодних умов по смерті старшого брата цього би не зробив. Не віддав би Луцька і Володимир Василькович, якби він його успадкував від батька. А тим більше не передав би пізніше Мстиславу Даниловичу Володимир, якби на користь останнього Лев змусив його віддати Луцьк з Східною Волиною, як це вважає Д. Домбровський³¹.

Шварн до смерті батька залишався з ним у Холмі. Чи віддав Лев молодшому братові Галицьке князівство, на яке безперечно мав ярлик від Берке?

Лев Данилович після 1245 р. вже тримав Перемишльське і Белзьке князівства. Саме заснування Львова на межі цих князівств є поважним свідченням такого стану речей. На думку Івана Паславського це відбулося між 1240 та 1256 рр.³² Думаю, що швидше після 1245 р., коли після битви під Ярославом Белзьке князівство

перейшло до Лева Даниловича, і до 1256 р., коли маємо першу згадку про Львів, як існуюче місто. Серединне положення Львова між Перемишльським та Белзьким князівствами на перехресті шляхів з Перемишля та Белза до Галича найкраще відповідало місту, названому в честь князя, який володів обома цими князівствами.

У 1259 р., коли монголи змістили Данила Романовича, ярлик на Галицьке князівство міг отримати тільки Лев Данилович, який і виконав вимогу Бурундая щодо зруйнування таких міст як Стожок та Данилів³³. Те, що Бурундай після зруйнування Сандомира пройшов спокійно через Перемишльське і Галицьке князівства, нікого не зачепивши, теж може бути свідченням, що монголи вважали Лева Даниловича цілком лояльним васалом. Лев мав солідний військовий досвід і продовжував реорганізацію війська, розпочату батьком, про що побіжно свідчать і розкопки Львова останніх років, зокрема віднайдення гігантського кушнірського комплексу, де, схоже, виготовлялися кояри для захисту коней³⁴. До часу повернення батька з еміграції ресурси цього князя були найбільшими з усіх Романовичів, з монголами у нього було повне порозуміння, а відваги та впертості Льву Даниловичу не потрібно було займати.

Сама дата смерті Данила Романовича теж викликає певну дискусію. Микола Дашкевич відносив смерть короля між весною 1263 р. та весною 1264 р.³⁵ 1264 р. приймали Денис Зубрицький³⁶ та Исидор Шараневич³⁷, 1265 р. – Микола Баумгартен³⁸. Микола Карамзін³⁹ услід за польськими джерелами відносив смерть Данила Романовича до 1266 р. Після М. Грушевського⁴⁰ загальноприйнятою датою стало літо 1264 р. За уточненнями Д. Домбровського, з якими можна повністю погодитися, це сталося весною в кінці травня – не пізніше початку червня 1264 р.⁴¹ Смерті Данила Романовича передувала важка хвороба (“а король башеть тогда впалъ в болеть великоу”⁴²), тобто можна припускати, що з кінця 1263 р. Данило Романович практично відійшов від активної політичної діяльності. Важка хвороба могла розпочатися і раніше. Зрозуміло, що таку ситуацію намагалося використати оточення короля, зокрема Шварн Данилович, який не покидав батька.

Мстислав Данилович, схоже, одразу ж взяв від Василька Романовича Луцьке князівство зі Східною Волинною. До цих володінь Данило Романович додав ще якусь волость з Галицького князівства з Стожком, бо інакше неможливо пояснити як це місто могло опинитися у володіннях луцького князя⁴³.

Шварн залишався у Холмі, інтригуючи проти старшого брата. Волинські літописці, вороже настроєні проти Лева Даниловича, зафіксували, що обидві столиці (Холм та Галич) належали Шварну Даниловичу⁴⁴. Можливо, що хворий Данило Романович вдруге підтвердив надання Галича молодшому синові. Але останній не поспішав, маючи відомості про важку хворобу батька, виконувати його рішення, а Шварн Данилович не наважувався силою домогтися його виконання. Він шукав (і не безуспішно) порозуміння та зближення з Васильком Романовичем.

Лев Данилович, у свою чергу, прагнув досягти згоди з Мстиславом Даниловичем, віддавши йому Стожок з волостью. Одночасно

він зміцнював свій союз з угорським королем Белою IV, якому доводився зятем. Невдовзі по смерті Данила Романовича 5 жовтня 1264 р. на весіллі сина Бели IV славонського герцога Бели та Кунігунди, дочки маркграфа бранденбурзького Оттона III поблизу міста Потенбург, в числі гостей з боку угорського короля був присутнім der kunic von Râzen⁴⁵, яким за добре обґрунтованою версією сербського історика Джури Гарді був саме Лев Данилович⁴⁶. Весілля, яке фактично було зїздом володарів Центрально-Східної Європи, Лев Данилович використав для зміцнення своїх зв'язків. Цікаво і те, що австрійський хроніст назвав його королем, що може бути свідченням того, що в Європі трактували Лева Даниловича як легітимного спадкоємця Данила Романовича і створена королівства Русі. Про це свідчить і місце серед гостей, яке він займав на весіллі. Зрозуміло, що Лев Данилович не коронувався, бо коронаційні регалії знаходилися у Холмі. Крім того, він не хотів дружити з золотоординським ханом Берке, особливо після успішного походу на Константинополь, проведеного у 1264 р. еміром Ногаєм.

Тісні стосунки Лева Даниловича з Белою IV підтверджує і перебування при його дворі у квітні 1268 р. дружини князя – Констанції, де вона зустрічалася зі своїми сестрами Кунегундою, дружиною Болеслава Сором'язливого, та Йоланою, дружиною калішського князя Болеслава Побожного⁴⁷. Через тестя і дружину Лев Данилович підтримував союзні стосунки з польськими князями. Не випадково ж, якщо ще у 1265 р. Шварн Данилович розглядав Болеслава Сором'язливого як союзника⁴⁸, то вже у 1266 р. дійшло до відвертої війни⁴⁹.

Показовим є факт вбивства Войшелка (сина Міндовга) на зустрічі у Володимирі між 18-23 квітня 1267 р.⁵⁰ На той час Шварн отримав від Войшелка Велике князівство Литовське⁵¹, тобто реально став потужним володарем. Не просто було змусити Василька Романовича організувати зустріч з Войшелком⁵². При цьому сам Василько Романович не був зацікавленим у цій зустрічі, де мова йшла про передачу литовського престолу саме Левові. Войшелк побоювався Лева Даниловича, зрозуміло, не через свою причетність до загибелі Романа Даниловича (пройшло мало не десять років, змінилися політичні обставини), а через очевидне небажання віддавати у руки останнього Литву (Шварн Данилович все-таки був його шурином). І Василько Романович гарантував безпеку Войшелкові, тобто зробив все щоб ця зустріч відбулася. Це могло статися тільки у тому випадку, якщо Лев на той час володів не одним малим Перемишльським князівством, а Перемишльським, Галицьким і Бельським князівствами та спирався на союз з Угорщиною, польськими князями та міг розраховувати на допомогу Золотої Орди.

Таким чином, підводячи підсумки, можна стверджувати, що на снемі у Тернаві в кінці 1262 р. король Данило Романович, домагаючись продовження антиординської політики, а також утверджуючи майбутні свої прямі нащадків, прийняв рішення про наділення володіннями Мстислава та Шварна Даниловичів, які перебували з ним на еміграції, відібравши у брата Василька Романовича Луцьке князівство, а у старшого сина Лева – Галицьке

князівство. Однак наступна хвороба та смерть короля Данила у кінці травня – на початку червня 1264 р. завадили повній реалізації цього рішення. Шварн Данилович залишився у Холмі й так і не зміг реально зайняти галицький престол. Територія Галицького князівства, за винятком невеликої волості із Стіжком, яка була передана Мстиславу Даниловичу, залишилася під контролем князя Лева Даниловича. Якщо ж Шварн Данилович і носив якийсь час титул князя галицького, то суто номінально.

Примітки:

1. Войтович Л. Останні роки короля Данила Романовича / Л. Войтович // Вісник Львівської комерційної академії. Серія гуманітарних наук. Ювілейний збірник на пошану Степана Гелея. – Львів, 2011. – Вип. 10. – С. 100-106; Dąbrowski D. O zgonie Daniela Romanowicza i jego następcach dla Rusi Halicko-Wołyńskiej / D. Dąbrowski // Actes testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 20. – Львів, 2010. – С. 289-305.
2. Зубрицький Д. История древнего Галичско-Русского княжества / Д. Зубрицький. – Львов, 1855. – Ч. 3. – С. 203-204; Шараневич И. История Галицко-Володимирской Руси / И. Шараневич. – Львов, 1863. – С.108.
3. Dąbrowski D. O zgonie Daniela Romanowicza... – S. 304.
4. Грушевський М. Історія України-Русі / М. Грушевський. – Львів, 1905. – Т. 3. – С. 92.
5. Грицак П. Галицько-Волинська держава / П. Грицак. – Нью-Йорк, 1958. – С. 116-117.
6. Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство / І. Крип'якевич. – Львів, 1999. – С. 135.
7. Войтович Л. Удільні князівства Рюриковичів і Гедиміновичів у XII-XVI ст. / Л. Войтович. – Львів, 1996. – С. 89.
8. Кучинко М. Історія населення Західної Волині, Холмщини та Підляшшя в X-XIV століттях / М. Кучинко. – Луцьк, 2009. – С. 414.
9. Пашуто В.Т. Очерки по истории Галицко-Вольнской Руси / В.Т. Пашуто. – М., 1950. – С. 289-290.
10. Котляр М.Ф. Галицько-Волинська Русь / М.Ф. Котляр. – К., 1998. – С. 214-215.
11. Ісаєвич Я. Галицько-Волинська держава / Я. Ісаєвич. – Львів, 1999. – С. 22.
12. Александров Д.Н. Феодалная раздробленность Руси / Д.Н. Александров. – М., 2001. – С. 98-101.
13. Войтович Л. Останні роки короля Данила Романовича... – С. 301-305.
14. Паславський І. Коронація Данила Галицького... – С. 80-86.
15. Войтович Л. Остання еміграція короля Данила Романовича / Л. Войтович // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки. – № 13. – Луцьк, 2009. – С. 89-96.
16. "... Даниаом королем Русі з своїми синами та підрозділами русі і татар" (Monumenta Germaniae Historica. Scriptores. – Т. IX. – Stuttgart, 1851. – P.184).
17. Szaraniewicz I. Die Nypatios-Chronik als Quellen / I. Szaraniewicz // Beitrag zur österreichischen Geschichte. – Wien, 1872. – S. 84, 144-145.
18. Кордуба М. Участь Даниаа в битві під Крессенбрунн / М. Кордуба // Записки НТШ. – Львів, 1896. – Т. 10. – С. 1-2.
19. Грушевський М. Історія України-Русі / М. Грушевський. – Львів, 1905. – Т. 3. – С. 519.

20. Гарді Д. Чи Ростислав Михайлович був баном Мачви? / Д. Гарді // Actes testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича / Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2001. – Вип. 20. – С.197-203.
21. Codex diplomaticus Arpadianus continuatus / ed. G. Wenzel. – 7 kötet. – Budapest, 1869. – P. 383.
22. Войтович А. Реформи армії князями Данилом Романовичем та Левом Даниловичем у середині XIII ст. / А. Войтович // Вісник національного університету “Львівська політехніка”. Держава та армія. – Львів, 2006. – № 571. – С. 89-93.
23. Войтович А. Нашадки Чингіз-хана: Вступ до генеалогії Чингізидів-Джучидів / Л. Войтович. – Львів, 2004 – С. 105-106.
24. Полное собрание русских летописей (ПСРЛ). – Т. 2. – Стб. 857.
25. Літопис Руський / переклав А. Махновець. – К., 1989. – С. 571.
26. ПСРЛ. – Т. 2. – Стб. 857.
27. ПСРЛ. – Т. 2. – Стб. 857.
28. Див.: Dąbrowski D. O zgonie Daniela Romanowicza... – S. 299-300.
29. Bartnicki M. Wizerunek “безчесного князя” w Kronice Halicko-Wołyńskiej / M. Bartnicki // Actes testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2011. – Вип. 20. – С. 93-100.
30. Dąbrowski D. O zgonie Daniela Romanowicza... – С. 297-298.
31. Ibidem. – С. 304.
32. Паславський І. Коли і хто заснував Львів? Вірогідні і невірогідні дати заснування столиці Галичини / І. Паславський. – Львів, 2010.
33. ПСРЛ. – Т. 2. – Стб. 849-850.
34. Войтович А. Військове мистецтво Галицько-Волинської держави: князь Лев Данилович / А. Войтович // Вісник Національного Університету „Львівська політехніка”. – № 502. Держава та армія. – Львів, 2004. – С. 13-18.
35. Дашкевич М. Княжение Данила Галицкого по руским и иностран-ным известиям / М. Дашкевич. – К., 1873. – Прим. 4. – С. 10-11.
36. Зубрицкий Д. История древнего Галицко-Русского княжества. – Ч.3. / Д. Зубрицкий. – Львов, 1855. – С. 202.
37. Шараневич И. История Галицко-Володимирской Руси / И. Шараневич. – Львов, 1863. – С. 107.
38. Баумгартен Н. Вторая ветвь князей Галицких. Потомство Романа Мстиславича / Н. Баумгартен // Летопись Историко-Родословного Общества в Москве. – 1909. – Вып. 1 (17). – Т. 5. – С. 13.
39. Карамзин Н.М. История государства Российского / Н.М. Карамзин. – М., 1992. – Т. 4. – С. 68, 225-226.
40. Грушевський М. Хронологія подій Галицько-Волинської літописі / М. Грушевський // Записки НТШ. – Львів, 1901. – Т. 41. – С. 44-45, 69.
41. Dąbrowski D. O zgonie Daniela Romanowicza... – С. 293-294.
42. ПСРЛ. – Т. 2. – Стб. 862.
43. ПСРЛ. – Т. 2. – Стб. 912.
44. ПСРЛ. – Т. 2. – Стб. 870.
45. Ottokars österreichische Reimchronik / ed. von J. Seemüller // Monumenta Germaniae Historica. Deutsche Chroniken. – Hannover, 1890. – Т. 5, pars 1. – P. 106.
46. Гарді Д. Хто був der kunic von Râzen на весіллі герцога Бели, молодшого сина угорського короля Бели IV і Кунігунди Бранденбурзької, яке відбулося біля міста Pottenburg 1264 року / Д. Гарді // Княжа доба. – Вип. 5 (у друці). Щоро вдячний сербському історикові за можливість ознайомитися з дослідженням в рукописі.

47. Там само.
48. ПСРА. – Т. 2. – Стб. 864.
49. ПСРА. – Т. 2. – Стб. 864, 867.
50. Крайцэвіч А. К. Войшалк (1264–1267). Інтелігент на троні (2008) / А. Крайцэвіч. – Режим доступу: [www//pawet.net/library/history/bel_history/kraucewicz/29/](http://pawet.net/library/history/bel_history/kraucewicz/29/)
51. ПСРА. – Т. 2. – Стб. 868.
52. ПСРА. – Т. 2. – Стб. 868.

Статья посвящена одной из наиболее дискуссионных проблем истории Галицко-Волынского государства середины второй половины 1260-х гг. Обосновывается верность давней версии М. Грушевского, что после смерти короля Данила Романовича Галицкое княжество осталось за его старшим сыном Львом Даниловичем.

Ключевые слова: Лев Данилович, Шварн Данилович, Галицкое княжество, Даниил Романович, Василько Романович.

Отримано: ???.?.2011

УДК 94(474.5)”14/15”:339.543

Дмитро Ващук
(Київ),
Лариса Жеребцова
(Дніпропетровськ)

МИТНІ ПРИВІЛЕЇ ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ЄВРЕЇВ-МИТНИКІВ НА ТЕРИТОРІЇ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО (КІНЕЦЬ XV – СЕРЕДИНА XVI СТ.)

У статті на основі орендних договорів, представлених у книгах Литовської Метрики, аналізується юридичний статус євреїв-митників як державних службовців у Великому князівстві Литовському наприкінці XV – середині XVI ст.

Ключові слова: Велике князівство Литовське, Литовська Метрика, митник, оренда, правовий статус.

Доходи від митних зборів складали більшу частину поповнення скарбу Великого князівства Литовського (далі – ВКЛ). Саме тому влада орендувала їх конкретним особам на певний період часу, як правило, від року до трьох. З митником від імені великого князя укладали спеціальний договір, умови якого обумовлювали термін оренди, її загальну суму, порядок внесення орендної платні, а також деякі права орендарів та їх слуг. У даній статті звертається увага саме на ті умови, що відображають юридичний статус цих державних службовців.

Етнічне походження митників було різним, переважно, це були євреї, які займалися торгівельною діяльністю і мали змогу виплачувати наперед майже всю суму орендної платні «живими» грошима, яких скарб ВКЛ постійно потребував. На основі